ЧЕХИ І СЛОВАКИ В УКРАЇНІ:

СПІЛЬНІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ, ЧЕХІЇ, СЛОВАЧЧИНИ; ЗБЕРЕЖЕННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ, КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ДЛЯ НАЩАДКІВ

Матеріали Міжнародного науково-інформаційного дискурсу, присвяченого 100-річчю утворення Першої Чехословацької Республіки, м.Ужгород, Закарпатська область, 25-26 червня 2018 року

Ужгород – 2018

ПЕРІОДИЧНА ПРЕСА ЗАКАРПАТТЯ 20-30 РР. XX СТ.

Чорній Марія,
завідувач відділу «Карпатика»
Наукової бібліотеки
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

У 20-30 роки, преса Закарпаття вирізнялася небувалим підйомом та тематичною різноманітністю. У період з 1919 до 1923 рр. у регіоні налічувалося вже 35 часописів. Причиною такого «вибуху» були певні свободи, які отримала творча інтелігенція краю, коли Закарпаття (разом з Пряшівщиною), згідно Сен-Жерменського мирного договору увійшло до складу Чехословаччини на правах автономії. Преса Закарпаття у 20-30 роки набуває якісного нового рівня, полеміка на її сторінках набирає професійного характеру. Кількісне зростання видань прогресивної преси відноситься до періоду, коли було вирішено питання про державно-правову приналежність Закарпаття як складової частини демократичної Чехословацької республіки.

Одним із підрозділів книжкової експозиції даного заходу має назву **«Шевченкіана на сторінках періодичних видань Підкарпатської Русі»**, зупинюся на одному із часописів, в якому чи ненайбільше публікацій про Тараса Шевченка – це часопис «Пчолка», який виходив з 1923 по 1932 рік. Головним редактором «Пчолки» був Августин Волошин, адмінітратором Павло Кукурудза, видавався часопис в Ужгороді Товариством «Просвіта». На книжковій виставці представлено ряд часописів за різні роки, зокрема: «Пчолка» за 1925 рік ч. 7-8 містить публікацію поезій Т.Г.Шевченка «Доля і воля», «За-

повіт», «Весняний вечір», додається якісний портрет поета. Видання «Пчолки» за 1926 рік ч. 7-8 подає цілий розділ присвячений Т.Шевченку з яскравими світлинами. Заслуговує на окрему увагу одна із сторінок розділу «Добірні думки Т.Шевченка», «Наша дума, наша пісня, не вмре, не загине»... «Пчолка» за 1928 рік, ч. 7. містить публікацію під назвою «Пам'ятні роковини: Шевченко і Духнович», а також уривок сценки із дитячих літ Т.Шевченка «До світла до волі» (дослідник Черкасенко С.). У цьому часописі подаються дві рідкісні світлини: хата, де народився Т.Шевченко (власний малюнок) і могила Т.Шевченка над Дніпром в первинному вигляді.

Часопис «Пчолка» заслуговує на особливу увагу ще й тим, що на його сторінках пропагується культура двох народів – чеського і українського. Якщо в попередньому випуску друкувалися «Добірні думки Шевченка», то цей випуск подає «Із думок президента Т.Масарика»: «Боротися за правду, значить для правди працювати», «Не треба ненавидіти других народів».

Не можу опустити «Пчолку» за 1930 р. ч. 7., з публікацією С.Черкасенка «Масарик і Шевченко», публікацію Л.Луціва «Тарас Шевченко, чехи й словаки». Всім відоме сердечне «Посланиє славному П.И. Шафарику», де поет сказав:

Слава ж тобѣ, Шафарику,
Во-вѣки и вѣки,
Що звѣв єси в одно море
Славянськѣ рѣки.

І Шафарик, читаючи це послання Шевченкове, плакав вдячними сльозами.

Перше видання Шевченкових творів вийшло у Празі в 1845 р. Словаки могли лише частково послуговатися чеськими перекладами Шевченка.

Приводимо цитату із публікації: «Шевченка в Чехах познали досить пізно, з початком шістьдесятых роков. Причины сього чисто технични: Чехи просто не мали можливости познати украинського поета. Коли 1860 року выйшов новый «Кобзарь», то водразу на нього водгукнулись два чеські автори. Познійше интерес до Шевченка не втихав, все вод часу до часу друкувалися переклады из «Кобзаря», або писалися про нього студіи и замитки. Всього 14 чеських авторов перекладали украинського поета. Переклады си чотыри разы появлялися особными книгами, решта по периодичных выданнях. Всього перекладеных 36 поезій Шевченковіх, друкувалися загально 76 разов; словацькою мовою перекладено только дви поезіи; одна з них друкувалася два разы в переклади двох авторов. Больших студій про Шевченкову творчость появилося три, яки в цилости освитлювали велику постать нашого поета. Думаю, що отси мои рядки будуть милою несподиванкою не лише для нас, але и для чеських поклонников нашого генія».

Ще раз хочу зупинитися на часописі «Пчолка» за 1924 рік, ч. ІІІ, де друкуються «Золоті слова Тараса Шевченка»: В своїй хаті своя правда и сила и воля», а слова поета із поеми «Кавказ»:

«Борітеся – поборете,
Вам Бог помагає!
За вас правда, за вас слава
І воля святая!»

такі актуальні при подіях, які відбуваються зараз в Україні.

Часопис «Наш родный край»: новинка для молодежи Подкарпатской Руси (1922-1938). Выходить ежемѣсячно, окрем юлія и августа. Одповѣдный редактор: А. Маркуш, выдавався в Тячовѣ.

Значна кількість статей часопису «Наш родный край» присвячена етнографічним, історичним, географічним описам сіл, господарських робіт, різних промислів, одягу, обрядів, звичаїв, вірувань. З 1924 року часопис «Наш родный край», виходив з додатком «Вѣночокъ для подкарпатскихъ дѣточокъ».

Зараз зупиняємо свою увагу на часописі Наш родный край. – 1926. – P. IV. – ч. 7. – С. 102-107, 111. «Посланіє славному П.І. Шафаржикови», Шафарик був великий чеський будитель. Все свое життя присвятив відродженню слов'янських народів.

Наступна публікація у цьому часописі присвячена життю і творчості великого Кобзаря. На одній із сторінок друкуються знамениті Вислови Т.Г.Шевченка: Из думок Т.Шевченка.

Мені, о Господи, подай,
Любити правду на землі,
А всім нам в купі на земли
Єдиномышліє подай!

Перелік періодичних видань 20-30-х років XX століття, представлених на книжкову виставку міжнародного науково-інформаційного дискурсу:

1. Вѣночокъ для подкарпатськихъ дѣточокъ. – 1921. – Роч. II. – ч. 3. – С. 33-38.
2. Великий господарский родинный календар Тов. «Просвѣ» на 1925. – P.3. – С.42-44.
3. Великій илюстрованый народный калєндарь Тов. «Просвѣта» на звичайный на 1923 р. – P. I. – С. 71.
4. Искры. – 1922. – С. 31.
5. Календарь «Просвѣты» на звичайный 1931 р. – С.34-45, С. 92-95.
6. Календарь «Просвѣты» на 1934 р. – С. 35.

7. Календарь «Просвѣты» на 1935 р. – С. 73.
8. Календарь «Просвѣты» на 1938 р. – С. 97.
9. Мѣсяцословъ на 1912 р. – С. 77-82.
10. Наш родный край. – 1926. – Р. IV. – ч. 7. – С. 102-107, С. 111.
11. Наш родный край. – 1930. – С. 16-19.
12. Наш родный край. – 1931. – С. 180-183, С. 201.
13. Наш родный край. – 1932. – С. 107.
14. Наш родный край. – 1933. – С. 183-184.
15. Наш родный край. – 1937. – С. 128.
16. Подкарпатска Русь. – 1926. – Р. III. – ч. 1. – С. 51-52.
17. Пчолка. – 1925. – Р. III. – ч. 1. – С. 117-120.
18. Пчолка. – 1925. – Р. IV. – ч. 7-8. – С. 151-159.
19. Пчолка. – 1928. – Р. VI. – ч. 7. – С. 186-193.
20. Пчолка. – 1929. - № 2. – С. 66.
21. Пчолка. – 1930. - № 7. – С.186-192.
22. Учитель. – 1924. – Р. 1. – ч. 5. – С. 145-152.

Список книжкових друкованих видань представлених на виставці:

1. Білоусенко О. Вінок. Друга читанка. – Прага, 1926. – 168 с. Зі змісту: [Поезії Т.Шевченка]. – С. 15, 19, 27, 77, 106.
2. Бородін В.С. Перше видання «Кобзаря» Т.Шевченка (Про факсимільне видання «Кобзаря» 1840 р.) – К.: Дніпро, 1974. – 64 с.
3. Волошин А. Мала читанка для II и III класы народных школ. – Ужгород: Книгопечатня тов-ва «Уніо», 1930. – 126 с. Зі змісту: [Поезії Т.Шевченка]. – С. 5, 16, 35.
4. Волошин А. Читанка для VI-VIII шк. р. народных школ. – Ч. III. – Ужгород: Типографія «Школьной помощи», 1932. – 283 с.

Зі змісту: [Поезії і твори Т.Шевченка]. – С. 6, 91, 154-158, 177, 183.

5. Драган А. Шевченко у Вашингтоні (до історії пам'ятника Кобзареві України у столиці Америки). – Нью-Йорк: Вид-во Українського Народного Союзу «Свобода», 1984. – 137 с.
6. Закарпатська Шевченкіана: зб. Наук. Та публіцист. Статей, есе, спогадів, поетич. добірок, бібліогр. Джерел / Упр. культури Закарпат. облас. держ. адмін., Закарпат. облас. універс. наук. б-ка ім. Ф.Потушняка; уклад.: М.Б.Бадида, О.Д. Гаврош, Н.М.Панчук, Л.А.Філіп; відп. за вип. Л.З.Григаш. – Ужгород: поліграфцентр «Ліра», 2013. – 264 с.
7. Мольнар М. Тарас Шевченко у чехів та словаків. – Пряшів: Словацьке педагогічне вид-во, 1961. – 284 с.
8. Рудницький Яр. Шевченкіана на заході (Перше видання Шевченка на заході з нагоди сторіччя 1859-1959). – Вінніпег, 1959. – 80 с.
9. Славутич Яр. Велич Шевченка. – Вінніпег, 1961. – 30 с.
10. Швченко Т. «Заповіт» мовами народів світу: [ноти]. – К.: Наукова думка, 1989. – 248 с.
11. Швченко Т. Заповіт мовами народів світу. – К.: Наукова думка, 1964. – 121 с.
12. Шевченко Т. Кобзар. – Бухарест: Видавництво RCR Print, 2007. – 423 с.
13. Шевченко Т. Кобзарь. – Санкт-Петербургъ: Типографія Е. Фишера, 1840. – 114 с.
14. Шевченко і ми: збірник доповідей для відзначення 150-річя з дня народження Тараса Шевченка / ред. В.Стецюк. – Нью-Йорк – Париж – Торонто, 1965. – 157 с.

1. Masaryk ve fotografii. Slovem uvádí Karel Čapek. 8 vydání. v Praze, 1937.

2. Podkarpatska Rus. Redigoval Dr. Jaroslav Zatloukal. Vydal klub přatel Podkarpatské Rusi v Bratislavě roku 1936.
3. Horak Jiří. Masaryk a Dostojevskij. Vydal Jan Laichter v Praze, 1931.
4. Masaryk T.G. Světová revoluce za války a ve válce 1914-1918. Orbis a čin v Praze, 1933.
5. Werth Alexander Osud Francie. Praha, 1937.
6. Masarykŭ sbornik časopis pro studium života a díla N.G. Masaryka. Ročnik 1 1924-1925. Řídil V.K. Škrach. Praha, 1925.